

Struktura i zawartość przewodnika

Autor: Halina Karaś

Struktura i zawartość przewodnika Struktura przewodnika jest wielostopniowa. Składa się on ze strony głównej przewodnika, stron dialektu oraz stron regionów gwarowych. Stałe elementy strony głównej przewodnika to interaktywna mapa dialektów polskich (ogólna), linki do plików zawierających ogólne informacje o przewodniku – wskazówki ułatwiające swobodne poruszanie się po nim (pomoc), literaturę przedmiotu, leksykon terminów i pojęć dialektologicznych oraz podstawy dialektologii, które zawierają sześć podstawowych linków merytorycznych, odsyłających do kolejnych stron:

- Czym zajmuje się dialektologia?
- Jak dzielimy dialekty i gwary polskie?
- Jaki jest dziś język mieszkańców wsi?
- Jak badamy gwary?
- Dialekty i gwary ludowe a kultura ludowa
- Gwara w literaturze. W wymienionych wyżej częściach opracowania przedstawiono wiadomości z dialektologii polskiej. Zakres wiedzy dialektologicznej jest zatem stosunkowo szeroki, choć nie chodzi o pełny opis polskich dialektów. Bardziej szczegółowe opisy cech gwarowych są przedstawione przy charakterystyce podstawowych dialektów polskich i poszczególnych gwar funkcjonujących na mniejszym obszarze, a więc w określonych regionach językowo-kulturowych.

Na stronę główną dialektu (tj. szeroko rozumianego zespołu dialektalnego) można wchodzić zarówno przez kliknięcie na uproszczonej, schematycznej mapie dialektów polskich, jednego z wybranych zespołów dialektalnych, czyli małopolskiego, mazowieckiego, śląskiego, wielkopolskiego i tzw. dialektów mieszanych, jak i podświetlonych nazw dialektów w opisie w artykułach merytorycznych. Strona ta składa się z mapy dialektu (kliknięcie na jakikolwiek punkt mapy otwiera stronę wybranego regionu) oraz z następujących linków:

- Zasięg terytorialny i podziały dialektu (w opisie podświetlone nazwy uaktywnią strony poświęcone poszczególnym gwarom składającym się na dany dialekt);
- Charakterystyka dialektu (z odsyłaczami do charakterystyk poszczególnych gwar);
- Teksty gwarowe (link ten zawiera odesłania do stron regionów i do zamieszczonych tam tekstów gwarowych);
- Dialekt wczoraj i dziś (tu uwagi o historii i stanie współczesnym danego dialektu, jego utrzymywaniu się lub zaniku);
- Kultura ludowa (wybrane elementy kultury materialnej i duchowej);
- Literatura dotycząca dialektu. Na stronie dialektu zostały zatem zamieszczone tylko podstawowe informacje o danym dialekcie, jego zasięgu terytorialnym, zróżnicowaniu, jego historii i stanie współczesnym oraz bibliografia na jego temat. Wszystkie informacje szczegółowe natomiast, w tym teksty gwarowe, znajdują się na stronie regionu, na którą można wejść zarówno przez kliknięcie na mapę, jak i na podświetlone nazwy regionów gwarowych (w menu), wchodzących w skład obszaru zajmowanego przez dany dialekt.

Podświetlenie wybranego regionu znajdującego się na interaktywnej mapie dialektów polskich, ukazującej już szczegółowsze podziały na mniejsze zespoły gwarowe, pozwoli na szybkie przejście do strony poświęconej temu obszarowi. Stałe elementy strony podstawowej regionu to mapa regionu z nazwami zbadanych wsi oraz 8 linków – odsyłaczy do następujących podstron:

- Geografia regionu;
- Historia regionu;
- Dzieje wsi;
- Region dziś;
- Wieś dziś;
- Gwara regionu (charakterystyka gwary);
- Teksty gwarowe (w wersji dźwiękowej i zapisanej);
- Kultura regionu (wybrane elementy, np. Strój ludowy, Kuchnia regionalna, Gospodarstwo wiejskie, Praca na wsi, Wierzenia, obrzędy, zwyczaje, Twórczość ludowa);
- Literatura dotycząca regionu. Przy charakterystyce regionu uwzględniono wiadomości z zakresu geografii i historii regionu, dane dotyczące współczesnej sytuacji socjolingwistycznej jego mieszkańców oraz kultury regionalnej. Przedstawiono także krótko dzieje wsi, w której prowadzone były badania, oraz jej stan obecny. Tu odbiorca przewodnika może się zapoznać z gwarą regionu oraz z podstawową bibliografią (dialektologiczną, historyczną i etnograficzną) dotyczącą danego obszaru.

Istotny jest zakres danych dotyczących kultury ludowej regionu, gdyż – jak wiadomo – w opisie gwary, zwłaszcza słownictwa gwarowego, nie można tych zagadnień pominąć. Ponieważ przewodnik nie jest opracowaniem etnograficznym, zaprezentowano w nim tylko wybrane elementy z zakresu kultury tradycyjnej, w dużej mierze odnoszące się już do historii, charakterystyczne dla przeszłości realia wiejskie, dla życia wsi przynajmniej sprzed pół wieku (czy raczej prawie stulecia). Przy ich przedstawianiu korzystaliśmy głównie ze skansenów znajdujących się w różnych regionach Polski. Wykorzystaliśmy fotografie wiejskich drewnianych chat, ich wnętrz, zdjęcia z wystaw poświęconych wytworom ludowej kultury materialnej, np. naczyń, wycinanek, pisanek itp. Zakres danych etnograficznych dla poszczególnych regionów nieco się różni, np. nie we wszystkich uwzględnionych regionach ich mieszkańcy mają typowy, odrębny od innych strój ludowy. Przy omawianiu elementów kultury ludowej szczególną uwagę zwracaliśmy na słownictwo gwarowe, na nazwy wiejskich realiów. Ta część leksyki gwarowej ginie bowiem bardzo szybko w związku z brakiem lub wychodzeniem z użycia desygnatów oznaczanych przez słowa gwarowe.

Sądzymy, że zagadnienia te mogą zostać uzupełnione przy opracowywaniu kolejnej wersji przewodnika. Cechą charakterystyczną przewodnika jest bowiem jego otwarty charakter, możliwość uzupełnienia go o kolejne materiały gwarowe i etnograficzne.